

ISTORIOGRAFIE

Muzicieni români în texte și documente (XXI)

Fondul Ionel Perlea

(II)

Viorel COSMA

Dacă serialul de scrisori Ionel Perlea / Nicolae Lubomirov din prima parte de documente, publicate în ultimul număr al revistei *Muzica*, nr. 3/2012, se referea la angajamentul dirijorului cu Teatrul *Scala* din Milano și contractele de concerte și spectacole în Italia, care l-au decis să nu se mai reîntoarcă în România după 1945, în schimb actualul set de scrisori se axează pe activitatea artistică în S.U.A. (1950) și hotărârea de a se stabili definitiv peste Ocean, până la sfârșitul vieții.

Două epistole ale lui Ionel Perlea și una a soției, Lisette Perlea (1949), marchează ultimele evenimente ale familiei dirijorului în Europa, înaintea mutării în S.U.A. Este un moment greu al carierei muzicianului, mai ales că perspectiva revenirii în patrie se îndepărta foarte mult, fapt care – sufletește – îl marca vizibil, simțind despărțirea de prietenii din România drept o lovitură ireparabilă. Chiar și relațiile prin corespondență se vor rări, ruptura fiind – practic – inevitabilă pe termen îndelungat. „Vei înțelege prea bine – îi scria prietenului Nicolae Lubomirov în 1949 – că gândul meu este în continuu cu voi toți, pe cari nu v-am văzut de atâta vreme și cu care aș vrea să împart, ca pe vremuri, bucurii și necazuri... Crede-mă, că cu toate satisfacțiile imense ce le am de când fac carieră internațională, totuși sufletul meu este greu încercat. E suficient să fiu o clipă singur

cu gândurile mele, care fug spre cei ce suferă în lumea asta chinuită.” Aceleași sentimente apăsătoare de despărțire îi exprimă și Lisette Perlea, rămasă singură la Milano (în așteptarea definitivei plecări din Europa, după aranjarea locuinței la New York): „Ce dor mi-e de tot ce vă înconjoară! Mă rup de dor!”

Între anii 1949 – 1965 există o pauză de corespondență între cei doi interlocutori. Pentru Ionel Perlea, timpul tăcerii pare de nesuportat. „Sper că-mi vei scrie câteva rânduri despre tine. Pe urmă, ce face muzica la București?... La mine situația este mai gravă – îi scria în 1965. Dirijatul îl fac cu o mână, pentru că dreapta este paralizată. D-zeu a vrut așa!... Să-mi rămâi și acum fidel și astfel îți mulțumesc cu dragoste, pentru totdeauna al tău, Ionel.”

Mult mai numeroase și mai prețioase rămân însă, amănuntele referitoare la activitatea artistică peste Ocean și la dese călătorii de concerte și spectacole întreprinse, în clipele de pauză americană, în Europa. Primit excepțional de Colonia Română din New York, dar mai ales de publicul și de presa americană, Ionel Perlea s-a simțit – pentru primii ani de la plecarea din Italia – fericit. A dirijat lucrări rar cântate în S.U.A. (*Alzira* de G. Verdi), a întreprins turnee în toată America, a primit vizite din partea muzicienilor de la București („Toți au fost foarte drăguți”), a realizat discuri de operă, a condus un concert cu *Simfonia Nr. 10* de Gustav Mahler (!), care „a fost refăcută de un american, pentru că Mahler a murit între timp” și nu a apucat să o asculte, a dirijat spectacole în săli de 3.000 de locuri („Sala a fost de două ori „*ausverkauft*” – vândută. A fost o nebulie!”) Detaliile sunt savuroase, fiindcă Ionel Perlea avea umor și inteligență scilicet. Vacanțele în Europa au continuat, maestrul făcând parte din juriul Concursului de dirijat „*Arturo Toscanini*” de la Roma.

Ultima scrisoare anunța sosirea în România (1969): „Sunt tare emoționat... Poate vei veni la aeroport, ca să ne aștepți? Dragă Lubache, tu ai fi primul prieten pe care-l sărut. Să ne vedem în curând”. Era ultimul mesaj de fericire al unui mare suflet de român care, după vizita de la București, va închide curând ochii pentru totdeauna (30 iulie 1970).

Autor: Lisette Perlea
Destinatar: Nicolae Lubomirov
Locul și data: Milano, 19.X.1949

Limba română
Carte poștală (original)

Colecția Viorel Cosma (originalul)

Viale Lunigiana 8
19 Oct. 1949

Dragul și iubitul meu Lubache,

Cărțile tale poștale au sosit după plecarea lui Ion; i le-am trimis însă pe amândouă fiindcă știu ce bucurie îi vor face. Eri s-a anunțat la radio de Scala că se deschide stagiunea cu „Rosenkavalier”. Concertul de la Scala la 30 Sept[embrie] a fost un mare succes. Scrie-i direct la Metropolitan. Eu aștept viza marți să plec la Paris unde acum (după 5 luni de Capri) sunt toți ai mei, iar în iarnă iar plec la Ionel. Așa că te rog scrie-mi la școală la Paris, vreau să știu dacă ai primit asta.

Multă plăcere mi-ar face s'o văd pe Viorica cu soțul ei. În orice caz, casa și brațele noastre le-ar fi deschise, asta aș dori să știe ei. Ce mai face tante Marie? Madam Perticari mi-a scris că nu mai stă deloc la țară, ci numai la București. Ce dor mi-e de tot ce vă înconjoară! Mă rup de dor! Cum aș schimba cu voi, ce n'aș da să fiu în tramvaiul 14 care să mă ducă acasă! uf Doamne! când va veni ziua asta.

Desigur că Ion se va întoarce în Italia, contractul deși e pe 3 ani, dar e numai pe 6 luni din an, deci restul de 6 luni va fi pentru Italia. În afară de atracția spirituală pe care o reprezintă mai e și recunoștința, doar ea a fost prima care l'a recunoscut, care l'a consacrat. Nu se poate trăi prea mult în afară de Italia. Faceți voi muzică toată ziua pe Bechstein-ul vostru, dar cred că urechilor voastre le-ar sta mai bine într-o poltrona la Scala. Deci, forza, aici, poltrone câte vreți.

Dragii mei prieteni, vă las cu inima strânsă că nu vă pot săruta altfel decât prin scrisoare, aștept cu nerăbdare vești

grabnice de la voi cu multe amănunte care știți că ne interesează.

Vă pup cu multă dragoste și dor,

Lisette [Perlea]

*

Autor: Ionel Perlea

Limba română

Destinatar: Nicolae Lubomirov

Scrisoare (copie)

Locul și data: [Milano] 8.09.1949

Colecția Viorel Cosma

Milano, 8 Sept.'49

Dragă Lubache!

Nu am priceput niciodată de ce ai rămas de 3 ani în totală tăcere față de mine, nici dacă am meritat așa ceva referitor la viața de buni prieteni ce am dus-o ani de zile și în care – așa-mi place să cred – n-a lipsit nici afecțiunea mea față de tine; iar eventuala aversiune de a scrie scrisori, în ciuda ei, se întrerupe măcar o dată pe an. Dar să lăsăm asta, căci eu nu-mi uit prietenii și desigur, de multe ori ți-aș fi scris (află că și eu sunt ocupat până'n gât!), dar d'abia acum câteva zile am aflat adresa ta. Peste o lună mă aflu pe super elegantul vas „Atlantik” și voi sosi la New York la 15 Oct[ombrie], iar la 6 Noembrie îmi iau postul de prim șef la Metropolitan în primire. Am iscălit contractul pentru trei ani, adică câte 5 luni de stagiune pe an. Am impresia că voi rămâne definitiv în America. Pentru moment mă duc singur, Lisette va veni în primăvară. La 30 Sept[embrie] voi dirija un concert de „Adio” de la frumoasa Italie, la Scala. E drept am petrecut 4 ani minunați în minunata Italie. Concertul meu cuprinde: J.S. Bach „Pastorala”, Respighi „Concert de pian”, Ravel „Alborada del gracioso”, Max Reger „Suite din Böcklin” și Beethoven „Leonora III”. Astăzi dirijează Toscanini concertul de deschidere. Acest om și artist este

formidabil și cu toate că are 83 ani, e mai tânăr ca noi toțiăștialalți.

Mi-ar place să aud de la tine cum îți merge și ce proiecte ai. Salută pe soția ta din partea mea. Dacă-mi vei scrie, adresează pur și simplu la Metropolitan-house, căci în momentul de față încă nu știu unde voi locui acolo. Adresa mea de aci e Viale Lunigiana 8.

Care sunt ocupațiile tale de astăzi? Mă interesează tot ce e cu tine.

Te sărut cu veche prietenie,

Ionel

*

Autor: Ionel Perlea

Limba română

Destinatar: Nicolae Lubomirov

Scrisoare (copie)

Locul și data: New York, 19.X.1949 via curier mail

Colecția Viorel Cosma

St Moritz on the Park

50 Central Park South

19 Oct. '49

Dragă Lubache,

Abia Lisette mi-a trimis aci cartea ta poștală, pe care am avut[-o] alaltăieri. Nu-ți pot spune cât am fost de mișcat și fericit, pentru că am văzut că nu m-ai uitat. Sunt aci de 5 zile, sunt profund impresionat și năucit integralmente de atâtea impresiuni puternice. Îmi pare, parcă aș fi realizat cea mai mare ispravă a vieții mele, de a fi aci, cu un contract bun, care îmi asigură – finalmente –! viață pe 3 ani. Aș avea a-ți scrie zeci de pagini despre tot ce am văzut în 5 zile aci și în felul extraordinar, cu care am fost primit de toată lumea, incl[usiv] Colonia noastră f[foarte] numeroasă, ce se află la N[ew]-York.

Jurnalele sunt pline deja de 2 săptămâni cu articole despre mine și fotografia mea. Încă pe bord, la sosire, s-au urcat 3 reporteri pentru a-mi lua primul interview. Azi am dat deja al 6^{lea}. În fine, totul tipic americanăște. Radio a anunțat sosirea mea încă și așa mai departe.

Stau într'un superb hotel la al 30^{lea} etaj cu vedere feerică pe Central Park.

Voi debuta la 1 dec[embrie] (debutul meu este așteptat ca clou-ul sezonului) în „Tristan”; la 4 dec[embrie] „Rigoletto”, la 6 dec[embrie] mergem cu întregul aparat la Philadelphia cu „Tristan”, la 8 la N[ew] York „Carmen” și așa mai departe.

Am fost profund mișcat de marea ta afecțiune pentru mine. La rândul meu, te asigur că și cea de a mea a rămas neschimbată, cu atât mai mult, cu cât îmi dau seama, ce deosebire este între viața mea și cea care este a voastră. Inutil să mă pierd în asemenea reflecțiuni, vei înțelege prea bine, că gândul meu este în continuu cu voi toți, pe cari nu v'am văzut de atâta vreme și cu care aș vrea să împart ca pe vremuri bucurii și necazuri. Le împărțim, de fapt, și acuma, eu cu una, voi cu cealaltă!

Unde sunt șuețele noastre? Unde sunt certurile noastre? Ah! și dacă ai ști cât vă doresc din adâncul sufletului meu, mulțumire și liniște sufletească! Cât aș vrea să contribui la asta! Dar mai presus de toate, rămâne speranța, iar eu mă cramponez de ea pentru binele tuturor, atunci am putea fi și noi, departe de țară mai fericiți!! Crede-mă, că cu toate satisfacțiile imense ce le am de când fac carieră internațională, totuși, sufletul meu este greu încercat. E suficient să fiu o clipă singur cu gândurile mele, care fug spre cei ce suferă în lumea asta chinuită.

Te, adică vă îmbrățișez cu multă multă afecțiune.

Al tău,
Ionel

Scrie-mi, când ai timp la adresa de sus.

*

Autor: Ionel Perlea
Destinatar: Nicolae Lubomirov
Locul și data: New York, 12.IX.

Limba română
Scrisoare (copie)

Colecția Viorel Cosma

330 East Street (79th)
N.York N.Y. 10021
Tel BV 8-1689
12 Septembrie [?]

Dragul meu prieten,

Am ajuns la 3 Septembrie la New York și acum îți trimit aceste rânduri pentru că mașina de scris nu o aveam la mine în Europa.

Scrisoarea ta, care mi-a fost trimisă de la Roma la Paris, mi-a făcut o mare plăcere. Mi-ai și spus multe lucruri adevărate.

Despre mine: Am făcut un voiaj minunat prin Europa, de la Paris până la Napoli. De la Roma am plecat (tot voiajul l-am făcut în automobil) la Milano, prin munții maiestuoși la Merano și apoi la München, unde nu o mai găseam pe iubita mea mamă. [A]poi iarăși la Paris o lună (din nefericire un timp prost) în urmă iarăși în Italia prin Chamonix, unde am admirat noul auto tunel sub Mont Blanc – Courmayeur – Milano și apoi Venezia, unde am stat 10 zile. Am văzut acolo în aer liber „Otello” de Verdi. A fost superb! Pe urmă am plecat pentru 3 zile în Dolomiti, pe urmă la Badgastein și am ajuns (4 zile) la Festspiele de la Salzburg, unde am asistat la un concert mozartian (Karl Böhm) extraordinar, – și încă mai grozav – „Boris Godunov” (sub conducerea și regia lui Karajan). Acest spectacol m’a dat gata. Era genial! Pe urmă am plecat la Paris prin Zürich, Luzern și Neuchâtel. Am mai stat 3 zile la Paris și pe urmă cu avionul la N[ew] York.

La Roma am făcut „Lucrezia Borgia”, care a fost pentru mine un succes. Toată lumea m’a admirat. R.A.I. orchestra

(cred că este astăzi cea mai bună orchestră italiană) m'a mișcat prin devotamentul și admirația pentru mine, iar direcția (americană) a declarat că discul meu va fi cel mai bun al anului prezent. Îți trimit aceste discuri. Pe de altă parte, am primit – acum – o invitație de la Roma, unde sunt numit membru (de onoare, onorific sub prezidenția șefului de stat italian) al Concursului „Arturo Toscanini” pentru alegerea dirijorilor viitori. Deci trebuie să mă duc la Roma, de la 28 Sept[embrie] până la 6 Oct[ombrie].

Băiatul meu „Juan” s'a însurat cu o frațuzoaică delicioasă și e fericit. Pe Emilia Guțianu am întâlnit-o la Paris și eu și Lisette am fost fericiți s'o regăsim. Mi-a rămas o prietenă devotată și în ceea ce privește vârsta ei, ea nu s-a schimbat, arată, cum timpul n'ar fi trecut. Și totuși are acum 62 de ani!

Acuma câteva rânduri și pentru tine. Sper că-mi vei scrie câteva rânduri despre tine. Pe urmă ce face muzica la București? Ce mai face soția ta, care nu o cunosc? Privesc la fotografia ta. Și tu ești la fel: neschimbat. Timpul se oprește!

La mine situația este mai gravă. Dirijatul îl fac cu o mână, pentru că dreapta este paralizată. D[umne]zeu a vrut așa!

Dragă Lubache acum te las! Ție și soției îți doresc numai bine.

Să-mi rămâi și acum fidel și astfel îți mulțumesc cu dragoste – pentru totdeauna al tău,

Ionel

*

Autor: Ionel Perlea

Limba română

Destinatar: Nicolae Lubomirov

Scrisoare

(copie)

Locul și data: New York, 12.XI.1965

Colecția Viorel Cosma

New York

12 Nov. 1965

Dragul meu Lubache,

Scrisoarea ta mi-a umplut inima mea cu bucurie!
Nu-ți scriu mult, pentru că în Iulie voi fi între voi pentru 2 sau 3 săptămâni. Întâi fac câteva discuri la Roma (Victor RCA, America's Greatest Institution) și pe urmă viu.

Și atunci vom fi împreună – după 22 de ani.

Te îmbrățișez – și pe nevasta ta – pe care [o] admir.

Al tău,

Ionel

*

Autor: Ionel Perlea

Limba română

Destinatar: Nicolae Lubomirov

Scrisoare (copie)

Locul și data: New York, fără dată

Colecția Viorel Cosma

330 East 79th street NY.10021

Tel B.V. 8 1689

[1966]

Dragă Lubache,

Telegrama extraordinară a lui Lucille mi-a arătat cât de bună a fost prietenia ta față de mine. Așa dar, ați ascultat împreună „Lucrezia Borgia”.

De mult nu ți-am scris, îți cer scuze. Dar multe treburi m’au ocupat până în prezent.

Despre mine: În „meseria” mea am multe satisfacții și mai ales la prezentarea „Alzira”, operă (cam proastă) a lui Verdi (tânăr) la Carnegie Hall. Sala era plină, plină, plină până la refuz (3.000 locuri).

Am avut mare succes, dar când am intrat pe urmă în restaurantul de la Carnegie Hall, tot publicul care a fost la spectacol, toți s’au ridicat în picioare ca să mă aplaude. Într-un restaurant? ho, ho, ho, așa ceva nu mi s’a mai întâmplat!

Mai înainte am dirijat 12 spectacole cu „Tosca” în toată America, de la Chicago până la sud. A fost foarte frumos, pe urmă la Manhattan School, trei concerte etc.etc.

Dragă Lubache, poate ne scrii în curând. Să ne mai spui cum o duci (sper bine)! și ce face muzica în București. Aci la N[ew] York am primit o serie de vizite din partea muzicienilor [de] la București. Toți au fost foarte drăguți.

Când ne vom revedea, ha, ha, ha, cine știe? Peste două luni voi pleca în Europa. Nu faci odată un pas la Paris? Cine știe? poate odată vin eu la București... odată...

Îți trimit gândurile mele bune pentru tine și soția ta.

Cu prietenie,
Ionel

Multe sărutări,
Lisette

*

Autor: Ionel Perlea Limba română
Destinatar: Nicolae Lubomirov Scrisoare (copie)
Locul și data: New York, 9.XI.1966

Colecția Viorel Cosma

330 East 79th street
New York NY.10021 Tel B.V. 8 1689
9 Nov. 1966

Dragă Lubache,

Am scris astăzi unei cântărețe extrem de bune despre Agata Druzescu și aștept printr'o scrisoare de la ea dacă vrea sau nu vrea să se ocupe de Druzescu. Imediat vei primi răspunsul meu. Persoana ei joacă un rol important la Roma.

Acuma despre mine: Am fost încă o dată în Roma pentru alegerea dirijorului Premiul „Toscanini”; a fost o gravă încercare nu numai pentru dirijori, dar și pentru noi judecătorii. În fine, nu s'a dat nici un premiu, dar trei între băieți au fost premiați cu 400.000, 300.000 și 300.000 lire. Cel mai bun a fost un belgian

(Crabbels) de 37 ani. Am petrecut 2 săptămâni la Roma în splendidă companie și lumea a fost prea amabilă.

Acum câteva zile la N[ew] York am condus un concert cu Simfonia No.10 de Mahler. Simfonia de Mahler a fost refăcută de un american, pentru că Mahler a murit între timp. Mahler nu a auzit-o.

În primăvară voi conduce „Orfeo ed Euridice” de Gluck la Carnegie Hall (Fischer-Dieskau și Schwartzkopf) și așa mai departe.

Acum te las.

Ție și nevastei tale îți trimit gândurile cele mai bune.

Al tău,

Ionel

*

Autor: Ionel Perlea

Limba română

Destinatar: Nicolae Lubomirov

Scrisoare (copie)

Locul și data: New York, 17.IV.1967

Colecția Viorel Cosma

330 East 79th street

New York NY.10021 Tel B.V. 8 1689

17 Aprilie 1967

Dragă și scumpe prieten,

De mult nu ți-am scris. Am fost întâi destul de bolnav și în afară de asta am fost destul de ocupat. Acum sunt iarăși destul de sănătos.

Îți trimit cu poșta discurile „Lucrezia Borgia” și criticele. Cred că-ți face plăcere.

Acum 2 săptămâni am dirijat de două ori la Carnegie Hall Gluck's „Orfeo ed Euridice” cu celebrii Fischer Dieskau și Elisabeth Schwartzkopf. Sala a fost de două ori „ausverkauf” (3000 și 3000 de persoane!). A fost o nebulie! Îți trimit câteva critici!

Dar despre tine: cred că-mi vei scrie multe lucruri interesante – despre Opera, despre Filarmonica și pe urmă, scumpa ta soție și pe urmă tu!

Și așa îți doresc numai bine, ție și nevasta.

Cu dragoste,

Ionel

*

Autor: Ionel Perlea

Limba română

Destinatar: Nicolae Lubomirov

Scrisoare (copie)

Locul și data: New York, 26.I.1969

Colecția Viorel Cosma

330 East 79th street

New York NY.10021 Tel BV 8 1689

26 Ian. 1969

Dragă Lubache,

Numai scurt:

Scrisoarea ta cu critica despre „Ciocârlia” m’a impresionat.

Sunt trei luni, până ce vom veni în țară.

Sunt tare emoționat! Sunt 25 de ani [de] când nu ne-a văzut.

Poate vei veni la airport ca să ne aștepți?

Dragă Lubache, tu ai fi primul prieten pe care-l sărut.

Să ne vedem în curând.

Al tău,

Ionel